

YAPRAK

Her ayın biryle onbeğinde çıkar
Fikir, Sanat Gazetesi
Sahibi ve yazı işlerini idare
eden : Orhan Veli KANIK
Yıl : 1 Sayı : 8
1 Mayıs 1949
15 Kuruş
Abone : 6 aylığı 150 Kuruş
Adres : Posta Kutusu 179, Ankara
Güney Matbaacılık ve Gazetecilik
T.A.O. — Ankara

SİZİN İÇİN

Sizin için, insan kardeşler'im,
Her şey sizin için;
Gece de sizin için, gündüz de;
Gündüz gün ışığı, gece ay ışığı;
Ay ışığında yapraklar;
Yapraklarda merak;
Yapraklarda akıl;
Gün ışığında binbir yeşil;
Sarılar da sizin için, pembeler de;
Tenin avuca değişti,
Sıcaklığı,
Yumuşaklığı;
Yatıştaki rahatlık;
Merhabalar sizin için;
Sizin için limanda sallanan direkler;
Günlerin isimleri,
Ayların isimleri;
Kayıkların boyaları sizin için;
Sizin için postacının ayağı,
Testicinin eli;
Ahlardan akan ter,
Cephelerde harcanan kurşun;
Sizin için mezarlar, mezar taşları,
Hapishaneler, kelepçeler, idam cezaları;
Sizin için;
Her şey sizin için.

Orhan VELİ

Tarih Karşısında Sorumluluk

"Tarih karşısında sorumluluk" diye bir söz vardır ki çok defa yanlış yerde kullanılır. Meselâ "Musolini Batı devletlerine harp ilân etmekle tarih karşısında büyük bir sorumluluk yükledi", yahut ta "Fransa İmparatorluğunun yıkılmasından Napolyon sorumludur" gibi sözler söylenir. Böyle düşünenler, tarih karşısında sorumluluğun yalnız tarihi şahsiyetlere, üstün insanlara has bir imtiyaz olduğunu sanırlar ve insanlık tarihini büyük adamların hikâyesinden ibaret gibi gösterirler.

Tarih tetkiklerinde bilim metodları kullanıldığından beri bu görüşün sakatlığı apaçık ortaya çıkmıştır. Napolyon'un veya Musolini'nin, kendi devirlerinin birer sebebi değil, neticesi olduklarını artık biliyoruz. 1789 ihtilâlinin yarattığı şartları incelemeyen Napolyon devrini, yahut ta iki Cihan Savaşı arasındaki yıllarda Avrupa'nın ekonomik ve sosyal durumunu bilmeden İtalya'nın harbe girişinin sebebini anlamaya etbette imkân yoktur. O halde "tarih karşısında sorumluluk" sözünün hiç bir manası kalmıyor mu? Kahyor, hem de çok önemli bir manası kahyor ki şimdi onu araştırmaya çalışacağız:

Tarih bir kaç üstün insanın eseri olmadığı gibi, değişmez, özel kanunların hüküm sürdüğü bir fizik ötesi âlemi de hiç değildir. İnsan topluluklarının hayatını, güneşler ve yıldızların hareketini tayin eden astronomi kanunları gibi mekanik bir vetire içinde anlamaya imkân yoktur. Çünkü tarih olayları insan faaliyetinden bağımsız ve bunlara kapalı değildir. Tersine, tarihi şartlar dediğimiz şey, insanın şuurlu faaliyetinden doğar. Böyle olmasa "tarihî zaruret" in "kader" den, "ahıyazısı" ndan ayrılığı kalmazdı; oysaki "zaruret" in "fatalite" ile hiç bir ilgisi yoktur.

Basit bir misal alalım: Çocuk büyür: Bu bir zarurettir. Fakat çocuk ne olursa olsun büyüyecektir, diyeme-

yiz, çünkü ölebilir, dejenere olabilir, v.s... Bunun gibi, insan ne yaparsa yapsın, tarihin seyri değişmez demek de aynı derecede yanlıştır. Evet, tarih devam eder, ilerlerse, yani sosyal bünyede bir temel çöküntüsü, bir soysuzlaşma olmazsa, insanlık şu safhalardan geçecektir, demek doğrudur. Fakat o safhalara ulaşmak, insanların gösterecekleri uyanıklığa, gayrete, şuur derecesine bağlıdır.

Şu halde, yalnız büyük adamların değil, bütün insanların tarih karşısında sorumluluk taşıdıkları düşüncesine varıyoruz: Toplum hayatının belli bir çağında yaşayan insanlar, o toplumu daha ileri götürmek, toplumun yaşama ve gelişme gücünü beslemek zorundadırlar. Bu ödev zamana ve yere göre türlü şekiller alır ama ne büyük adamların, şeflerin dehâsına, ne de "tarihî zaruret" düşüncesinin rahatlığına gömülerek bu ödevden kurtulmanın çaresi yoktur. Her insan nesli kendi payına düşeni yapacak, önüne çıkan meseleleri çözecek, içinde bulunduğu şartların bütün gerekliliklerini yerine getirecek, yahut ta o toplum tarihin çarkında kaybolup gidecektir. Hiç bir nesil kendi sorumluluğunu başkasına devredemez. Yakın tarihimizden çıkan ders bu söze en gerçek manasını vermektedir: 1920 de Türk milletini teşkil eden insanlar, üzerinde yaşadıkları toprağı sömürge yapmak isteyen emperyalist dünyaya karşı sahladıkları zaman, tarih karşısında üstlerine düşen sorumluluğun şuuruna vardıklarını ispat ettiler. Onlar kendilerinden evvelki nesillerin gaflet ve hiyanetinin cezasını ödediler, kendilerini feda ettiler. Çünkü, içinde bulundukları şartlar onlara bu ödevi yükliyordu. Nitekim bu hareketleriyle Türk tarihinin seyrini değiştirdiler.

Her nesil kendi sorumluluğunu bilmeli ve ona göre hareket etmelidir. Tarih karşısında sorumluluğun gerçek mânâsı budur.

M. FİRTINALI

Susmak mı, Söylemek mi?

Sabahattin EYÜBOĞLU

Söyleyenler doğrusun bilmez bilensler söylemez. demiş bir eskimiz. Ben de bunun farkına varmıştım, diyorsunuz; doğru söz, hem de ne güzel söylenmiş. Ama sair hemen ardından şunu söylüyor:

Cuylar çün vardılar deryana hamuş oldular.
Demek doğruya erişenin susması denize ulaşan ırmakların susması kadar tabiiymiş. Öyle ya, madem doğru'yu bildin, hak'kı buldun, bir anlamda tanılaştın demektir; sen de onun gibi sessiz derinliklere çekilir otursun.

İşte Şark bilgelliğinin çıkmazı yahut yaşayabilmek için bulduğu tek çıkar yol. Bilgenin susması hem Tanrı'ya hoş gelyormuş hem de zamanın padişahına. Büyük sırra eren, dünyadan elini eteğini çekip "Gemi-sini kurtatan kaptan diyormuş." Demek En-el-Hak deyip asılan Mansur,

Sırrı ezel oldu aşıkâre
Arif nice eylesün müdare

deyip derisini yüzdüren Nesimi, birer Şark bilgisi değil Galile gibi denizle konuşan ırmaklardır.

Şark, insanın piştikçe sustuğu, sustukça piştiği yer. Büyüklerin yanında susan delikanlı, ustanın yanında susan çırak, padişahın önünde susan vezir makbulmüş eskiden. Sözü gümüş olduğu yerde bile süktü altınmış.

Susmak o zamanlar sadece konuşmamak değilmiş. Nice sairlerimiz kasideler dolusu susmuş, nice hatiplerimiz meydanların ortasında kendi sözleriyle kendi düşüncelerini gizlemişler. Nice devlet adamları düşüncelerini ahablarına söyleyip halka düşündürülmesi gerekeni söylemişler. Neden? Sadece korkudan, ikiyüzlülükten yahut kayıtsızlıktan mı? Hayır, düzen öyle bir düzenmiş ki yeni bir düşünceden fayda değil zarar görüyormuş. Ancak söylenmiş olanın tekrar söylenmesiyle ayakta durabiliyormuş. Öylesine kabuk bağlamış ki içimizden dışarıya dışarıdan içimize ses gelmez olmuş. Çocukluğunda bir şarkı söylenirdi:

Söylesem tesiri yok sussam gönül
razı değil

diye. Kim bilir nice uyanan, kabuğunu kıran düşünceler bu hal içinde kalmıştır.

Tanzimattan bu yana, düşündüğünü söylemek ilkesine dayanan batı edebiyatını benimsemeğe çalışıyoruz. Cumhuriyet içinde edebiyatımız yüz yıllardır söyleyemediği kadar söyledi. Söylemekten zarar geleceğini açıkça söyleyecek aydın kişi de kalmadı diyebiliriz. Ama yine eski alışkanlıktan kurtulmuş değiliz. Nerede! Yeni bir düşünceyi söylemek isteyen gence şu öğütleri veren, hâlâ ne kadar çok: "Sana mı kaldı dünyayı düzeltmek, otur oturduğun yerde. Bu, böyle gelmiş, böyle gider; anlatamazsın. Hem şimdi sırası mı? Söf-talar saldıracak adam arıyor: Sin kü-lâhın görünmesin. Genç: "Ama başkaları söylüyor." derse: "Canım, denir, onlar zamanın istediğini söylüyor, öylesini sen de söyle."

Kaç kişiden benim gibi duymuşsunuzdur: "Bugün bir sahne gördüm, komedi vallahi. Olduğu gibi yaz, Molière halt etmiş." Ama yazmayız işte; yutkunur geçeriz. İçimizde de nice Molière'ler acılaşır kahr. Oysaki bir başlasak ardı gelecek, söz sözü, göz gözü açacak, acıyor. Sen, mese-lâ, iyi niyetli okuyucum, neden yazmıyorsun geçen gün kahvede söylediklerini? Rahatın için susuyorsun desem, değil; çünkü rahatın düşün-sen başka türlü düşünür, yahut düşünmediklerini söyledin. Gel, yutkunma, yaz düşündüklerini. Necati Cumalı da öyle söylüyor bir şiirinde:

Söyle be Arif, söyle be.

GEORGIA (x)

Gözüme uyku girmiyor Georgia
Uykusuzum Georgia
Bekliyorum Georgia
Düşünüyorum Georgia
Ateş de kar gibi Georgia
Geceye komşuyum Georgia
Kulağım kırıste Georgia
Kaçıp giden dumanı görüyorum Georgia
Karanlıkta usul usul yürüyorum Georgia
Koşuyorum işte sokak mahalleler Georgia
İşte bir şehir ki hiç değişmemiş
Tanımadığım bir şehir Georgia
Acele etmeli rüzgâr çıktı Georgia
Soğuk sessizlik korku Georgia
Kaçıyorum Georgia
Koşuyorum Georgia
Bulutlar alçak düşecek Georgia
Kollarıma açıyorum Georgia
Gözlerimi kapayamıyorum Georgia
Bağırıyorum Georgia
Sesleniyorum Georgia
Seni çağırıyorum Georgia
Gelecek misin Georgia
Yakında Georgia
Georgia Georgia Georgia,
Georgia
Uyuyamıyorum Georgia
Seni bekliyorum Georgia
Georgia

Philippe SOUPAULT
Çeviren: Oktay RIFAT

[*] Jorjiya.

PHILIPPE SOUPAULT TÜRKİYE'DE PHILIPPÉ SOUPAULT YAPRAK'DA

Edebiyatla uğraşan herkes Philippe Soupault'yu tanıır. Dada hareketinin şuurlaşıp Surréalisme'i doğurduğu sıralarda o da Eluard gibi, Breton gibi, bu cereyanın belli başlı şairlerindendi. Breton'la birlikte yazdıkları Les Champs Magnétiques, bu okulun nazariyelerine temel olmuş kitaplardan biridir. Soupault, sonra, Surréalisme'den ayrıldı. Bununla beraber, kafiyeye ehenge değer veren şiirleriyle de, arkadaşlarına olan bağlılığını büsbütün koparmış değildi. 1937 yılına kadar dünyayı şaşırtmakta devam etti. Ünlü, yurdunun sınırlarından çok uzaklara yayılan bu şairin bir kaç şiirini, o sıralarda, biz de Türkçeye çevirip yayımlamıştık. Bu şairle günün birinde karşı karşıya geleceğimizi aklımızdan bile geçirmezdik. Onun U. N. E. S. C. O. üyesi olarak yurdumuza geldiğini öğrenince hem şaşırık, hem sevinдик. Üstelik güzel bir tesadüf onu Yaprak idarehanesine kadar getirdi. Kendisiyle altı saat kadar konuştuk. Yersizlikten, okuyucularımıza bu konuşmanın pek az bir kısmını anlatabileceğiz.

Soupault'ya Yaprak şairlerinin şiirlerinde tercümeler okuduk. Bu arada bir söz sanatı olan şiirin tercümede pek fazla şey kaybettiğini ilâve ettik. Dedi ki:

"Evet, şiir gerçi bir söz sanatıdır. Ama bir muhteva sanatıdır da. Bu bakımdan tercüme edilebilmelidir. Ben şiirin tercüme edilebileceğine inanıyorum. Hatta daha fazlasına, şiir dilinin, musiki gibi, milletlerarası bir dil olduğuna inanıyorum. Dünya milletleri birbirlerini, belki her şeyden çok, şiirle anlayacaklar. Şiirin, insanlar arasında esash bir barış sağlamak bakımından büyük payı olacak.

Şiir tercüme edilir. Yalnız, tercüme edenin, onun bir söz sanatı olduğunu da unutmaması gerekir. Bu gereği yerine getirebilmek için de şiiri her halde bir şair tercüme etmeli."

Oktay Rifat'ın Hürriyet şiirinin tercümesini dinliyorduk. Şiirde Ali bey kelimesi geçince anlayamadı. Bir insan ismi olduğunu söyledik. O vakit dedi ki:

"Ali bey adı Fransız okuyucuya pek bir şey anlatmıyor. Aynı şiirde bir kaç satır sonra da bir Kara Memiş var. Kara Memiş sefalet çeken köylüyü temsil ediyor. Ama ne bilsin Fransız bunun böyle olduğunu. Bence, bu gibi hallerde, bu isimleri değiştirmeli. Gerçi o zaman ortaya, tercümeden çok, bir adaptation çıkacak. Ama okuyucuyu şiirin havasına daha kolay sokmak için, yani şiire daha sadık kalmak için, bu şart."

Soupault'ya, kendisinden tercüme ettiğimiz bir kaç şiirin Türkçesini okuduk. Satır satır anlattık. Şiirin özünü verebilmek için ne gibi endişeler duyduğumuzu söyledik. Hepsine hak verdi. Bu şiirlerden ikisini geçen sayımızda basmıştık. Okuyucularımız da hatırlarlar; biri Oktay Rifat'ın çevirdiği işallahlı, maşallahlı şiir; öteki de içinde Şakir efendi gibi, Çerkes gibi yerli isimler geçen şiir. Bu şiirleri tercüme ederken, daha doğrusu Türk şiirine uydururken Soupault ile aynı şeyleri duymuş, aynı şeyleri düşünmüşüz demek.

"Tercümenin bir özelliği de, dedi, sanatkarın şahsiyetini ortaya koyması. Meselâ bu şiirlerin Türkçeleri okunduğu zaman her halde ilk göze çarpan, bunların aynı şiir okuluna bağlı olduklarını gösteren taraflarıdır. Oysaki tercümelerini dinlediğim zaman şairlerin şahsiyetleri arasındaki farkı görüyorum."

Soupault, hem zevkine hem şiir bilgisine inandığımız bir insan olarak, bize, sevinilecek şeyler söyledi. Yaprak şairleri için söylediği bu sözlerin bir iltifat olmadığını yine kendisi temin etmese ve bunları yazmamızı bizzat kendisi istemeseydi bu sözleri buraya geçirmekten belki utanırdık. Onları Yaprak okuyucularına naklederken, Yaprak şairlerinin nihayet Türk şairleri olduğunu düşünüp milli bir gurur duyuyoruz.

"Bütün dünyayı dolaştım. Hiç bir yerde gerçek şiiri bulamadım. Meksika'da bulur gibi olmuştum; Türkiye'de buldum. Şiiriniz, Fransa'da da, her hangi bir Avrupa memleketinde de birinci sınıf şiirdir. Bununla övünebilirsiniz. Üstelik bu şiirin bir özelliği var. O da, Avrupalı olduğu kadar yerli oluşu, milli oluşu; Avrupalı olduğu halde Avrupa şiirinin taklidi olmayışı."

Soupault yurdumuzda gördüğü ileri fikir hareketlerinden bahsederken Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yaptırılan klasiklerin tercümesi işini de unutmadı. Bu hareketi de uzun uzun övdü. Medenî dünyaya girmek isteyen her milletin dünya klasiklerini tanımak zorunda olduğunu, bu bakımdan Türk milletinin öteki milletlere önderlik ettiğini söyledi.

YAPRAK

R U H

Tanrının katında dizi dizi insan ruhu
Çocuk ruhu ihtiyar ruhu
Tuz ruhu nane ruhu lokman ruhu

Oktay Rifat

